

कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई.

विषय : महाराष्ट्र इमारत व इतर बांधकाम कामगार कल्याणकारी
मंडळाच्या दिनांक २४.६.२०१५ रोजी संपन्न
झालेल्या बैठकीचा इतिवृत्तांत

दिनांक २४.६.२०१५ रोजी दु. २.०० वाजता महाराष्ट्र अधिसूचना क्र. इमारत
२०१४/प्र.क्र.१६७/ काम-७, दिनांक २८ मे, २०१५ अन्वये पुनर्गठीत केलेल्या महाराष्ट्र राज्य
इमारत व इतर बांधकाम कामगार कल्याणकारी मंडळाची बैठक कामगार आयुक्त कार्यालय,
कामगार भवन, वांद्रे (पूर्व), मुंबई येथे पार पडली. सदर बैठकीस खालील मान्यवर उपस्थित
होते.

१.	श्री.ओगप्रकाश यादव	-	अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य इमारत व इतर बांधकाम कामगार कल्याणकारी मंडळ, मुंबई
२.	श्री.एच.के.जावळे	-	मा.कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
३.	श्री. नकवी	-	मा.संचालक, लेखा व कोषागार, मुंबई
४.	श्रीम.मेधा धवल आपटे	-	मालक प्रतिनिधी
५.	श्री. सतीश मगर	-	मालक प्रतिनिधी
६.	श्री.अशोक भुताड	-	कामगार प्रतिनिधी
७.	श्री.श्रीपाद कुटासकर	-	कामगार प्रतिनिधी
८.	श्री. विजय देवरुखकर	-	कामगार प्रतिनिधी
९.	श्रीम.निलांबरी भोसले	-	सहायक कामगार आयुक्त तथा सचिव
१०.	श्री.चंद्रकांत राऊत	-	सहायक कामगार आयुक्त, (इवडबांका)(कार्या-३०)
११.	श्रीम.नि. वा. नगरारे	-	सरकारी कामगार अधिकारी (इवडबांकाकमं), मुंबई

बैठकीच्या सुरुवातीस सहायक कामगार आयुक्त तथा सचिव यांनी महाराष्ट्र अधिसूचना क्र. इमारत २०१४/प्र.क्र.१६७/ काम-७, दिनांक २८ मे, २०१५ अन्वये पुनर्गठित केलेल्या महाराष्ट्र राज्य इमारत व इतर बांधकाम कामगार कल्याणकारी मंडळाचे नवनिर्वाचित अध्यक्ष, शासन प्रतिनिधी, मालक प्रतिनिधी व कामगार प्रतिनिधीचे स्वागत केले. प्रत्येक मान्यवर सदस्यांनी स्वतःचा परिचय करून दिल्यानंतर बैठकीस सुरुवात करण्यात आली. बैठकीत महाराष्ट्र इमारत व इतर बांधकाम कामगार कल्याणकारी मंडळाच्या कागदपत्रांचा संच सर्व मान्यवर सदस्यांना वितरित करण्यात आला.

सर्वप्रथम सचिव यांनी इमारत व इतर बांधकाम कामगार (रोजगार नियमन व सेवाशर्ती) अधिनियम, १९९६ व नियम २००७ संदर्भात थोडक्यात माहिती देवून सदरचे मंडळ हे राज्यस्तरीय मंडळ असल्याचे सांगितले. यावर मा.कामगार आयुक्त यांनी असे सांगितले की, इमारत व इतर बांधकाम कामगार कल्याणकारी मंडळाची स्थापना सन २००७ मध्ये झाली असून इमारत व इतर बांधकाम कामगार (रोजगार नियमन व सेवाशर्ती) अधिनियम, १९९६ हा केंद्र शासनाचा अधिनियम आहे.

मा.कामगार आयुक्त यांनी असे प्रतिपादन केले की, केंद्र शासनाचा इमारत व इतर बांधकाम कामगार कल्याण उपकर अधिनियम, १९९६ अंतर्गत जमिनीची किंमत वगळून १% उपकर वसूल करण्याची तरतूद आहे व त्यानुसार उपकर वसूल केला जात आहे. सदर मंडळावर अधिनियमाच्या कलम ४ अन्वये प्रशासकीय बाबींसंबंधी सल्ला देण्यासाठी मा.कामगार मंत्री महोदय यांच्या अध्यक्षतेखाली राज्य सल्लागार समितीची स्थापना झालेली आहे, तर कलम ५ अन्वये अधिनियमांतर्गत नियमावली बनविणेबाबत सल्ला देण्यासाठी मा.कामगार मंत्री यांच्या अध्यक्षतेखाली तज्ञ समितीची स्थापना करण्यात आलेली आहे. नियमामध्ये काही बदल करावयाचा असेल तर तज्ञ समितीची मान्यता घ्यावी लागते. सदर मंडळाकडे बांधकामासंबंधी काम करणा-या आस्थापनांची नोंदणी होते. त्याकरिता सहायक कामगार आयुक्त यांची नोंदणी अधिकारी म्हणून नेमणूक करण्यात आलेली आहे.

मा.अध्यक्ष यांनी महाराष्ट्र राज्याच्या एखाद्या संस्थेने उपकर कपात केला नाही तर काय कार्यवाही करता येते अशी विचारणा केली असता, त्यावर दंडनीय कार्यवाही करता येते असे मा.कामगार आयुक्त यांनी सांगितले. मा.अध्यक्ष यांनी असे प्रतिपादन केले की, नागपूरमध्ये एन.आय.टी.अंतर्गत मोठमोठ्या बांधकामांना मंजुरी देण्यात येते, तेव्हा त्यांचेकडून

देखील मोठ्या प्रमाणात उपकर वसूल करता येवू शकतील. मा.कामगार आयुक्त यांनी त्याकरिता नागपूर सुधार प्रणास (भाग) नागपूर शान्ता बांधकामांना भंजुरी देण्यापूर्वी १९९० उपकर वसूल करण्यासंबंधी पत्र लिहिण्याच्या सूचना सहायक कामगार आयुक्त तथा सचिव यांना दिल्या. तसेच मा. अध्यक्ष यांनी नागपूर "मिळान" या पत्रकल्यास देखील पत्र देण्यात यावे असे सुचित केले.

सदर मंडळामार्फत बांधकाम कामगारांची नोंदणी तसेच त्यांना देण्यात येणारे लाभ जलद गतीने प्राप्त होण्याकरिता प्रत्येक जिल्हयाच्या अधिका-यांना अधिकार प्रदान केलेले आहेत. नोंदणीची कामे त्यांनी करावयाची असून अर्ज आल्यानंतर मदत वाटप जिल्हास्तरावर जलद गतीने करावयाचे आहे. यावर आपल्या महाराष्ट्रात ३० लाखापेक्षा जास्त बांधकाम कामगार असून सदर बांधकाम कामगारांची नोंदणी करण्याची जबाबदारी त्या त्या जिल्हयाच्या सरकारी कामगार अधिका-यांची असल्याचे मा.अध्यक्षांनी सांगितले.

महाराष्ट्र शासनाच्या दि. १३.८.२०१४ रोजीच्या अधिसूचनेद्वारे महाराष्ट्र इमारत व इतर बांधकाम कामगार (रोजगार विनियमन व सेवाशर्ती) नियम २००७ च्या नियम ३३(३)(सी) मध्ये नाका कामगारांबाबत बदल केल्याचे मा.कामगार आयुक्त यांनी सांगितले. बांधकाम कामगारांच्या नोंदणीकरिता मागील वर्षभरात किमान ९० दिवस बांधकाम कामगार म्हणून कामगाराने काम केले असले पाहिजे. ९० दिवसांचे प्रमाणपत्र मिळण्यामध्ये नाका कामगारास अडचणी येतात. राज्यात नाका कामगार, ठिथ्या कामगार इत्यादी मोठ्या प्रमाणावर आहेत त्याकरिता कामगार संघटनांना ९० दिवसांचे प्रमाणपत्र देण्याचे अधिकार देण्यात यावेत अशा प्रकारचा मंडळाने ठराव करून शासनास प्रस्ताव सादर केला होता. सदर प्रस्ताव कामगार विभागाकडून विधी व न्याय विभागाकडे पाठविला असल्याचे मा.कामगार आयुक्तांनी सांगितले. तथापि, गुजरात उच्च न्यायालयाने याबाबतीत कामगार संघटनांनी सादर केलेले ९० दिवसांचे प्रमाणपत्र ग्राह्य धरण्यात येवू नये, स्थानिक प्राधिकरणाने दिलेले प्रमाणपत्र ग्राह्य धरावे असा निर्णय दिला असल्याचे अभिप्राय विधी व न्याय विभागाने दिल्याचे मा.कामगार आयुक्त यांनी सर्वांच्या निदर्शनास आणून दिले. तसेच प्रमाणपत्र देण्याचे अधिकार युनियनला नाहीत, त्याऐवजी महाराष्ट्र राज्यातील सर्व महानगरपालिका, नगरपालिका व ग्रामपंचायत यांनी प्रमाणपत्र दिले तर ते ग्राह्य धरण्यात येईल आणि स्थानिक गरजू कामगार आहेत त्यांना याचा फायदा मिळू शकेल. त्यानुसार तज्ञ समितीच्या सल्ल्यानुसार नियमात बदल करण्यात आला असून, महाराष्ट्र शासनाने सर्व महानगरपालिका, नगरपालिका व ग्रामपंचायत यांना

अधिकारी प्रदान केले आहेत. ९० दिवसांचे प्रमाणपत्र बांधकाम कामगारांना मिळणे शक्य होईल. शासनस्तरावरून गांधी विकास विभाग व नगरविकास विभाग यांना पुढे पाठविण्यास सांगितले. तसेच सरदार दावदास पाठपुरावा करून त्यांच्याकडून संबंधितांना घेवून घेतल्यानंतर बांधकाम कामगारांना ९० दिवसांचे प्रमाणपत्र मिळणे शक्य होईल. शासनस्तरावरून ग्रामविकास विभाग आणि नगरविकास विभाग यांना शासन निर्णय काढावयास लावावे आणि शासन निर्णय काढल्यानंतर संबंधित प्राधिकरण ९० दिवसांचे प्रमाणपत्र कामगारांना देतील. नगरपालिका, महानगरपालिका किंवा ग्रामपंचायतीने प्रमाणपत्र देणे आवश्यक आहे असे मा.कामगार आयुक्त यांनी प्रतिपादन केले.

मा.कामगार आयुक्त यांनी पुढे असे सांगितले की, नोंदणीची सुध्दा पध्दत मॅन्युअल आहे. बांधकाम कामगारांच्या नोंदणीचे निकष असे आहेत की, ज्या बांधकाम कामगाराचे वय १८ ते ६० वर्ष आहे व ज्याने मागील वर्षभरात ९० दिवसांपेक्षा अधिक दिवस बांधकाम कामगार म्हणून काम केले आहे अशा बांधकाम कामगाराने नोंदणीसाठी जिल्हयाच्या सरकारी कामगार अधिका-याकडे विहित नमुन्यातील अर्जासह वयाचा पुरावा / वास्तव्याचा पुरावा / ९० दिवसांचे प्रमाणपत्र व तीन छायाप्रती इ. कागदपत्रे दिल्यानंतर त्याची मंडळामध्ये नोंदणी होवून त्या बांधकाम कामगारास ओळखपत्र देण्यात येते. सध्या मॅन्युअल पध्दतीने बांधकाम कामगारांची मंडळामध्ये नोंदणी करण्यात येते. परंतु बरेचदा त्यामध्ये duplication होण्याची शक्यता असते. बायोमेट्रीक पध्दतीने नोंदणी बाह्य यंत्रणेद्वारे केली तर नोंदणी मोठ्या प्रमाणात होईल.

श्रीम.भोसले, सचिव यांनी सांगितले की, सन २०११ पासून वार्षिक खर्च पाहिला तर तो कमी होता, परंतु मागील २ वर्षांपासून तो वाढलेला आहे

मा.कामगार आयुक्त यांनी सांगितले की, आपल्याकडे मंडळाला वेगळे अधिकारी / कर्मचारीवर्ग नाहीत. एका जिल्हयासाठी किमान १ सरकारी कामगार अधिकारी, ४-५ कर्मचारी, जिल्हा मोठा असेल तर त्या ठिकाणी सहायक कामगार आयुक्त व वरीलप्रमाणे अधिकारी / कर्मचारीवर्ग या पध्दतीने अतिरिक्त कर्मचारीवर्ग, जिल्हानिहाय यंत्रणा निर्माण करणे, कार्यालय काढणे, कर्मचारी घेणे, बायोमेट्रीक पध्दत इ.बाबींबाबत पुढील बैठकीत चर्चा करता येईल.

मा.कामगार आयुक्त यांनी असे सांगितले की, जेवढे काही विकासक आहेत त्यांच्या नोंदणीसाठी खास प्रयत्न करणे आवश्यक आहे. मालक नोंदीत झाला तर त्याच्या कामगाराची नोंदणी होऊ शकेल. विकासकाच्या नोंदणीसाठी सुध्दा प्रक्रिया आहे. बांधकाम मालकाने

आस्थापनेच्या नोंदणीचा अर्ज बांधकाम सुरु झाल्यापासून ६० दिवसांच्या आत फॉर्म-१ भरणे करून सहायक कामगार (अधिकाऱ्यांनी नोंदणी अधिकारी) यांना दिल्यानंतर १५ दिवसांच्या आत नोंदणी प्रमाणपत्र देण्यात येते. त्यांना नोंदणीचे काम संगणकाद्वारे केले जाते.

श्री.कुट्यासकर (कामगार प्रतिनिधी) यांनी असे सांगितले की, ज्या नोंदीत आस्थापना आहेत त्यांनी त्यांच्या कामगारांची नोंदणी करणे अनिवार्य करावे. मालकाने स्वतः नोंदणी केली पाहिजे. त्यानंतर त्या कामगाराची नोंदणी सुध्दा मंडळाकडे केली पाहिजे. यावर श्री. मगर यांनी सांगितले की, विकासकाच्या दृष्टीकोनातून सुध्दा फार सहायाचे आहे. बांधकाम कामगाराची व्याप्ती देखील शासनाने वाढविली असल्याचे मा.कामगार आयुक्त यांनी सांगितले.

मा.कामगार आयुक्त यांनी नोंदीत लाभार्थी व जीवित कामगारांच्या संख्येसंदर्भात असे सांगितले की, कामगारांची मंडळामध्ये नोंदणी झाल्यानंतर त्याचे नुतनीकरण करण्याची कामगाराची जबाबदारी असून, ती मालकाची जबाबदारी नाही.

श्री. कुट्यासकर यांनी सांगितले की, एखाद्या बांधकाम कामगाराने कागदपत्र आणि फॉर्म भरून दिला तर त्याची पोच मिळणे आवश्यक आहे, कारण अर्ज पुढे गेला की नाही हे समजत नाही.

मा.कामगार आयुक्त यांनी असे प्रतिपादन केले की, बांधकाम कामगारांना मिळणारे सर्व लाभ आर.टी.जी.एस.द्वारे त्यांच्या खात्यावर जमा होतात. डिसेंबर २०१५ पर्यंत वायोमेट्रीक नोंदणी आणि मदत वाटप सुध्दा ऑनलाईन पध्दतीने करण्याचा प्रयत्न आहे. शासनास मान्यतेसाठी प्रस्ताव पाठविण्यात आलेला आहे. तसेच बांधकाम कामगारांना ५ गृहोपयोगी वस्तू खरेदी करून देण्याचा ठराव मंडळाने केला होता. परंतु वस्तू खरेदी करून द्यायला यंत्रणा व साहित्य साठविण्याकरिता मंडळाकडे जागा उपलब्ध नसल्यामुळे शासन निर्णयाप्रमाणे रु. ३०००/- प्रत्येक कामगाराच्या बँक खात्यावर आर.टी.जी.एस.द्वारे जमा केले. यावर असे चेकचे वितरण कार्यक्रमाद्वारे करण्यात यावे, असे मा.अध्यक्षांनी सांगितले. मा.कामगार आयुक्त यांनी सांगितले की, मंडळासाठी मुख्य कार्यालय, प्रत्येक जिल्हयाला मंडळाचे स्वतंत्र कार्यालय व जिल्हयाला अधिकारी / कर्मचारी यांची पदे निर्माण करणे आवश्यक आहे.

मा.कामगार आयुक्त यांनी मा.सर्वोच्च न्यायालयातील मंडळासंबंधी याचिकांबाबत असे प्रतिपादन केले की, सुप्रीम कोर्टामध्ये रिट याचिका क्र.३१८/२००६ आहे. संपूर्ण देशामधील प्रत्येक राज्यांमध्ये बांधकाम मंडळे आहेत. ब-याच राज्यांमध्ये मंडळ स्थापन नाही, ब-याच राज्यांच्या योजना ठरलेल्या नाहीत, ऑडीट होत नाही तसेच अधिकारी व कर्मचारीवर्ग देण्याचा

मुद्दा आहे म्हणून सर्व राज्यातील मंडळांच्या विरोधात सदर रिट साचिका दाखल झालेली आहे. तसेच मा.उच्च न्यायालयातील PIL/२१३/२०१३ प्रकरणामध्ये सदर केलेल्या शाश्वतपत्रात नोंदविलेले हीन विवरण तयार करून, उच्च न्यायालयाच्या नोंदविलेले पाठवून बांधकामाद्वारे कामगारांच्या awareness वाढविण्याचा प्रयत्न मंडळामार्फत होत असल्याचे नमूद केले होते. यावर मा.उच्च न्यायालयाने असे सांगितले की, मंडळामार्फत बांधकाम कामगारांच्या जनजागृतीसाठी प्रयत्न होत आहेत. तथापि, आतापर्यंत मंडळामार्फत झालेला खर्च बघता बांधकाम कामगारांच्या कल्याणपेक्षा जाहिरातींवरच जास्त खर्च झाल्याचे दिसते. तसेच यापुढे जाहिरातीवर खर्च होणार नाही याची दक्षता घ्यावी असेही मा.सर्वोच्च न्यायालयाने सूचित केले असल्याचे मा.अध्यक्षांनी सर्व उपस्थितांच्या निदर्शनास आणले. तसेच PIL/३४/२०१५ प्रकरणामध्ये निवारा बांधकाम कामगार संघटना विरुद्ध महाराष्ट्र इमारत व इतर बांधकाम कामगार कल्याण मंडळासंदर्भात असे सांगितले की, मंडळावर बांधकाम कामगारांचे प्रतिनिधी घ्यायला पाहिजे.

नोंदणीकृत कामगारांना मदत वाटपाचेवेळी त्यांचे अर्जाची पडताळणी करणे अत्यंत आवश्यक आहे. राज्यात ७५ लाख संघटीत कामगार असून ५ कोटी असंघटीत कामगार आहेत व त्यांच्याकरिता इमारत व इतर बांधकाम कामगार मंडळ व घरेलू कामगार कल्याण मंडळ अशा प्रकारची मंडळे स्थापन करण्यात आलेली आहेत. अशा असंघटीत बांधकाम कामगारांची मोठया प्रमाणात मंडळामध्ये नोंदणी करून नोंदणीचे प्रमाण वाढविणे शक्य आहे, असे मा.कामगार आयुक्तांनी प्रतिपादन केले.

मा.कामगार आयुक्त यांनी मंडळासमोरील आव्हाने यासंदर्भात असे प्रतिपादन केले की,

१. मंडळासाठी स्वतंत्र मुख्यालयाची इमारत, विभागीय व जिल्हास्तरावर स्वतंत्र कार्यालये उभारणे.
२. मंडळासाठी स्वतंत्र पुरेसा अधिकारी / कर्मचारीवर्ग नियुक्त करणे.
३. मंडळाच्या अध्यक्षांसाठी, मुख्यालयासाठी, सचिवांकरिता / विभागीय कार्यालयाकरिता वाहन उपलब्ध होणे आवश्यक आहे. यासंदर्भात शासनाकडे प्रस्ताव पाठविलेला आहे. सदरचा प्रस्ताव अंतिम टप्प्यात आहे. ग

बैठकीमध्ये ठेवण्याबाबतचे विषय सुचवावयाचे असतील तर ते विषय ८ दिवसांच्या आत पाठविण्यात यावेत असे मा.कामगार आयुक्त यांनी सर्व सदस्यांना सांगितले.

शेवटी सचिव यांनी उपस्थितांचे आभार मानून बैठक संपन्न झाली.